

સૌંદર્ય વહ્ણી.

ભાગ ૧ લો.

રચીને પ્રસિદ્ધ કરનાર

પંડ્યા પુરુષોત્તમ મયારામ.

મુંબઈ મદ્યે

“ નિર્ણય સાગર ” છાપખાનામાં છાપ્યું.

સંવત ૧૯૪૦ આશ્વિન. સન ૧૮૮૪ ઓક્ટોબર.

કિંમત બે આના.

“સુભાષિત સંગ્રહ”

ભાગ ૧ લાને પાછળથી આશ્રય આપનાર
સદ્ગુહસ્થોના નામોની પહોંચ.

પ્રત.	નામ તથા હોદ્દો	૩. આ.
૨૫	રાવખલાદુર. ભોગીલાલ પ્રાણુવલ્લભદાસ ડાઈરેક્ટર વડોદરા. બે. રફલ.	૫ ૧૨
૨૧	રા. રા. શ્રીવનાથ રામનાથ ડાઈરે ભાવનગર.	૫ ૮
૧૧	„ „ લાલશંકર ઉમીયાશંકર સ.જ. ધંધુકા.	૦ ૪
૧૦	„ „ ગીરધરલાલ હીરાભાઈ „ ધંધર. ...	૨ ૧૦
૯	„ „ ઉમીયાશંકર રામશંકર મા. આરપાડ.	૨ ૫
૫	„ „ હરદેવરામ અનુપરામ સ.જ. ઉમરેઠ.	૧ ૪
૫	„ „ મણીભાઈ જસભાઈદીવાન ખાલાદુર કચ્છ	૧ ૪
૪	„ „ હરીસુખરામ માણિકરામ સ.જ. આરપાડ.	૧ ૧
૪	„ „ ચુનીલાલ દલપતરામ „ ગોધરા	૧ ૧
૪	„ „ મથુરભાઈ સુખલાલ છોટા ઉદેપુર લા. સેક્રેટરી.	૧ ૧
૨	„ „ શ્રીવલ્લભ ભગવાનજી પો. મા. રાજકોટ	૦ ૮
૧	„ „ છોટાલાલ મોતીરામ હે. ડલાર્ક મુખઈ પો. મા. જ. ...	૧ ૦
૧	„ „ પાલણપુર લાયબ્રેરીના સેક્રેટરી... ..	૦ ૪
૧	„ „ દેવશંકર દયાશંકર અમદાવાદ. ...	૦ ૪
૧	„ „ પ્રભાશંકર ભાઈશંકર મામલતદાર ખેડા	૦ ૪
૧	„ „ માણિકલાલ હરજીવન ડાઈરે ઉમરેઠ.	૦ ૪

જાહેરખબર.

૨૩૦૪

॥ શ્રી ॥

સુભાષિત સંગ્રહ.

ભાગ ૨ ને.

॥ શ્રીગણેશાયનમઃ ॥

સર્વ મિત્રોને આ જાહેરખબરથી ખબર આપવામાં આવેછે
તે મજકુર લોકપ્રિય પુસ્તક થોડા દિવસમાં છપાવી પ્રગટ કર-
વાનો વિચારછે; જેમાં નીતિમાર્ગના તથા કેટલાક હાસ્યરસ વીગેરે
ઉત્પન્ન કરનારા અંને પ્રથમ ભાગ કરતાં પણ અમુલ્ય રત્ન રૂપિ
સ્લોકનું પ્રદર્શન કરી ખતાવવા યોગ્ય પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યુંછે.
તો પ્રિય મિત્રો પોતાની યોગ્ય ફરજ બજાવી ઉદાર આશ્રય આપશે
એટલુંજ નહીં પણ પોતાની મિત્રમંડળીને પણ યોગ્ય બતામાણ
કરી અપાવશે એવી પૂર્ણ આશાછે.

મજકુર પુસ્તકના પ્રથમ ભાગને સાથે “મુખ્ય સમાચાર”
“રાસ્ત ગુફતાર” “ગુજરાત મિત્ર” “આર્યધર્મપ્રકાશ” “શ્રીજીક
શુભેચ્છુક” વીગેરે પત્રોના અધિપતિઓએ પોતાના યોગ્ય વિચાર
જણાવી જે પ્રશંસા કરીછે તે તો અમારા મિત્રોના વાંચવામાં આવી

આ પુરતકે “ નિર્ણય માગર ” છાપખાનામાં ડિંચા કાગળ ઉપર પ્રથમ ભાગના વખાણાગ્રેલા ઠાઈપથી છપાવામાં આવશે. એને એના પૃષ્ઠ પ્રથમ ભાગ કરતાં બમણું થશે. એની દરેક પ્રતની કીમત આઠ આના રાખવામાં આવીછે; પણ જે મિત્રો અગાઉથી આશ્રય આપી નાણું એક માસની અંદર પોહોંચાડશે તેમની પાસે પોષ્ટ ખર્ચ લીધાવગર સાત આના લીધામાં આવશે. તેથી જે મિત્રો એના અગાઉથી ગ્રાહક થવા ઈચ્છતા હોય તેમણે પોતાનું નામ આ લગત ખીડેલા ફાર્મમાં દાખલ કરી અમને મોકલવું કે જે અગાઉથી ગ્રાહક થનારના નામના લીસ્ટમાં દાખલ કરી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે. એજ વિનંતી.

થાણા (ખજ્જર) તા. ૧
 જાનેવારી સન ૧૮૮૫.

પ્રત	નામ	ગામ	ડેકાણું અથવા હોદ્દો.

૨૩૦૪

સૌંદર્યવલ્લી.

ભાગ ૧ લો.

રચીને પ્રસિદ્ધ કરનાર

પંડ્યા પુરુષોત્તમ મયારામ.

મુંબઈ મદ્યે

“ નિર્ણય સાગર ” છાપખાનામાં છાપ્યું.

સંવત ૧૯૪૦ આશ્વિન. સન ૧૮૮૪ અકટોબર.

કિંમત યે આના.

શેઠ મંગળદાસ દેવીદાસ

રહેવાસી થાણા

અગ્નિ

તેમની પરોપકાર બુદ્ધિ

તથા

સંસ્કૃત ભાષા અને તેનું ભાષાંતર વાંચવાના
શોખને માટે

આ લઘુ ગ્રંથ

મોહોદા માત્ર અને હર્ષ સહિત અર્પણ કર્યો છે.

તમારો આભારી

પ્ર૦ કર્તા.

પ્રસ્તાવના.

ગીર્વાણવાળીંષુ ત્રિશષ્ટબુદ્ધિ ।
સ્તથાપિ ભાષાંતરલોલુપોઽહમ્ ॥
યથા મુરાણાં સુધયાં ચ સત્યાં ।
સ્વર્ગાંગનાનામધરાસવે રુચિઃ ॥

સર્વ ભાષાઓમાં સંસ્કૃત ભાષા એક છે તો તેજ ભાષામાં આ-
પણા અગાઉ થઈ ગયેલા મહાન વિદ્વાન કવિઓથી લખાએલા
ગ્રંથો પણ એકપણું ધગવે એતો નિઃશંક છે. સંસ્કૃત ભાષામાં નિ-
પુણ્ય અને વિદ્વાન કવિઓએ ગ્રંથાગરસ, હારયરસ, કદલુગરસ, રો-
દ્રરસ, વીરરસ, ભયાનકરસ, ખીભત્સરસ, અદ્ભુતરસ અને શાં-
તરસ વીગેરે વિષય ઉપર પ્રસંગોપાતં પોતાની અત્યંત અતુલવા-
પરી જે અમૂલ્ય ગ્રંથોનો ભંડાર કરી ગયા છે, તે ધણાજ સુતિપાત્ર
છે; તો એ સર્વ વિષય ઉપર લખાએલા ગ્રંથોનો દરેક મિત્રે લાભ
લેવો એ ઘણું જરૂર જેવું છે. પણ તેનો લાભ સર્વ રસિક મિત્રોને
મળવો કેટલાક કારણોથી કઠણ થઈ પડે છે, એવું ધારી તદ્દા-
રસિક મિત્રોના આગ્રહથી જુદા જુદા અમૂલ્ય ગ્રંથોને આધારે આ
“સૌંદર્યવદ્ધી” ભાગ ૧ લો એવા નામનો લઘુ ગ્રંથ જેમાં વિશેષ કર
ગંગાર અને હારયરસ વીગેરેથી સુશોભિત એવા રત્નરૂપી શ્લોકનું
ગુજરાતીમાં ભાવાર્થ સાથે પ્રદર્શન કરી ખતાવામાં આવ્યું છે કે જેથી
સંસ્કૃત ભાષા અને તેનું ભાષાંતર વાંચનારા શોખીલા રસિક તદ્દા-

મિત્રો પોતાના ઉદ્યોગને અનુસરી નવરાસની વેળાએ સેહેલાઈથી
અને થોડામાં લાભ લઈ શકે અને આશા છે જે આ અમૂલ્ય
શ્લોક “સૌંદર્યવલ્લી” નાં ઉત્કૃષ્ટ ફળની જગ્યા સાચવી આનંદ-
રૂપી સુરસનું પ્રાશન કરાવશે.

રસિક સુત જનોને મારી એટલી વિનંતી છે જે આ લઘુ ગ્રંથમાં
ઘણા ખરા અમૂલ્ય શ્લોકનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે તે દ-
રેક શ્લોક વાંચી તેનો શો ગર્ભ છે તે પૂર્ણ રીતે ધ્યાનમાં લેવો.

આ પુસ્તકમાં બુદ્ધિદોષ અને નજરદોષ રહી ગયો હોય તે
તે ક્ષમા કરી સુધારીને વાંચવું; કારણકે આવા વિષય ઉપર આ
મારું પેહેલું જ યત્ન છે.

થાણા, તા. ૧ અક્ટોબર }
સન ૧૯૮૪.

પંડ્યા પુરુષોત્તમ મયારામ.

સૌંદર્યવલ્લી.

શ્રીગણેશાય નમઃ ।

ગવીશપત્રો નગજાપહારી ।

કુમારતાતઃ શશિશ્વંડમૌલિઃ ॥

લંકેશસંપૂજિતપાદપદ્મઃ ।

પાયાદનાદિઃ પરમેશ્વરો નઃ ॥ ૧. ॥

શ્રીગણેશાય નમઃ ॥ આ શ્લોકમાં શિવ તેમજ વિષ્ણુનું પણ વર્ણન કરેલું છે—“ (શિવપક્ષે) પોઠીએ જેનું વાહન છે, જેણે પાર્વતીનું હરણ કર્યું, જે કાર્તિકસ્વામીના પિતા, જેણે ચંદ્રની ટોચ પોતાના મરતક ઉપર ધારણ કરેલી છે, રાવણે જેના પદકમલની પૂજા કરી, એવો અનાદિ શિવ આપણું રક્ષણ કરો. ” (ખીન્ને અર્થ કરતાં ઉપરના પ્રત્યેક પદનો પહેલો અક્ષર કાઢવો એ છેલ્લા મરણના ‘ અનાદિ ’ પદે જણાવેલું છે.)

“ (વિષ્ણુપક્ષે) ગરૂડ જેનું વાહન છે, જેણે ગર્જદ્રને (નકના મોહડામાંથી) છોડાવ્યો અથવા કંસના કવલયાપીડ હાથીને માર્યો,

જે મદનનો પિતા, જેના મુગટ ઉપર મોરનું પીઠું ઝોસેલું છે, 'બ્રહ્મ-
દેવ અને શિવ જેના પદકમલની પૂજા કરે છે, એવો જે રમાનો
પતિ" તેને નિરંતર પૂર્ણ ભક્તિવડે આયુષ્ય અને નિર્વાંધે આ
કાર્યની સિદ્ધિને માટે સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરી, આ લઘુ ગ્રંથ લખવા-
નો પ્રારંભ કરું છું.

સુધાધામ્નઃ કાંતિસ્તવવદનપંકેરુહગુણૈ-

જિતેવ મ્લાનત્વં વ્રજતિ સહસા પ્રાણદયિતે ॥

વદત્યેવં કાંતે દિવસવિરહાતંકચકિતા ।

તદંગે સંલગ્ના તવ દિશતુ રાધા પ્રિયશતમ્ ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ:—“હે પ્રાણપ્રિયા ! તારા મુખકમલની કાંતીથી જા-
ણું કે લજ્જામયમાન થયેલી એવી આ ચંદ્રની શોભા મ્લાનત્વ પા-
મતી હોય એવું લાગે છે, આ પ્રમાણે કૃષ્ણનું ભાષણ સાંભળી સંધ્યા
સમય થયેલો જોઈ ધભરાયેલી અને પોતાના વલ્લભના અંગ ઉ-
પર જેણે પોતાનું અંગ નાખી દીધું છે એવી રાધા (આપણું) બહુ
કથાણ કરે !”

ઇતરપાપફલાનિ યથેચ્છયા ।

વિતર તાનિ સહે ચતુરાનનં ॥

અરસિકેષુ કવિત્વનિવેદનં ।

શિરસિ મા લિખ મા લિખ મા લિખ ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ:—“હે બ્રહ્મદેવ ! મેં જે પાપ કર્યાં હોય તેનાં પીઠાં ગમે
તે કૃપા વૃં મને આપજે, તેહું સહન કરીશ. પણ એક માત્ર મારે ક-

પાળે લખીશ નહી. એવું તે એ શું દુઃસહ છે?—અરસિક પાસે કવિત્વનિવેદન, એટલે કવિતાનો રસ સમજીની આપવો!” આશા છે જે અમારા વાંચનારમાંના કોઈને પણ મજકુર શ્લોક લાગુ પડનાર નથી!

યુક્તં કિં તવ શર્વરીશમુખ મદ્રેણીસમાર્કર્ષણં ? ।

રથયાયાં કથમાહરત્તવ કુચદ્વંદ્રં મદીયં મનઃ ? ॥

વ્યત્યસ્તં વિધિશિક્ષિતં નનુતથેત્યુક્તો મુરારિર્હસન્ ।

વક્ષોજાંવરકર્ષણોઘતકરઃ કુળ્લઃ સ પુષ્પાતુ નઃ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ:—“એક વખત રસ્તામાં રાધિકા ચાત્રી હતી તેવામાં કૃષ્ણે આવી તેની વેણી ખેંચી ત્યારે—રાધા—હું એંદ્રાનન કૃષ્ણ! તું મારી વેણી ખેંચે છે તે તને શું સાડું દેખાયછે? કૃષ્ણ—હું રસ્તામાં ચાત્રી હો ત્યારે તારા કુચદ્વયે મારું મન કેમ ખેંચ્યું? તેવી મેં તારી વેણી ખેંચી. રાધા—ત્યારેતો આ અનુભવ તરેહનો ધનસાક દેહેવાય! અપરાધ એકજાણ કરે અનેશિક્ષા ખીજને થાય! એ શું? આ પ્રમાણે રાધાનું મધૂર ભાષણ સાંભળી મુરારી શ્રીકૃષ્ણને હર્ષ થયો અને તેની છાતી ઉપરનો છેડો કાઢવાને પોતાનો હાથ આગળ કર્યો; એવા ધ્યાનનો જે શ્રીકૃષ્ણ તે આપણું રક્ષણ કરે.”

અર્થો ગિરામંપિહિતઃ પિહિતશ્ચકાસ્તિ ।

સૌભાગ્યમેતિ મરહટ્ટવધૂસ્તનામઃ ॥

નો ગુર્જરીસ્તન ઇવાતિતરાં નિગૂઢો ।

નાંધ્રીપયોધર ઇવાતિવિઘટ્ટિતામઃ ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ:—કવિતાનો અર્થ કેવો હોવો જોઈએ એ વિષે પંડિ-

તરાય લખે છે:—“મગ્ધદ (માગ્ધાડી.) સ્ત્રિયોના રતન પ્રમાણે જ્યારે કાવ્યનો અર્થ ધડ ઉઘાડો નહીં ને ધડ ઢાંકેલો નહીં એવો હોય છે ત્યારે ધણો શોભે છે; પણ જ્યારે ગુર્જરીસ્તન પ્રમાણે તે અત્યંત ગૂઢ હોય છે, અથવા આંધ્રીસ્તન^૧ પ્રમાણે છેક ઉઘાડો હોય છે ત્યારે તે શોભતો નથી.”

परिपीय रदच्छदं तदीयं ।

वचनानि स्वलयन्नुपागतोऽसि ॥

उचितं तदिदं मुकुंद मन्ये ।

रसनाविवफलेन जाड्यमेति ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ:—રાધાને ઘેરથી સત્યભામાને ઘેર આવેલા કૃષ્ણને સત્યભામા કહેછે—“હે મુકુંદ! તેના અંધરનું પાન કરી તું મારી પાસે આવ્યો છું તે હું સમજી! શાથી સમજી કહીશ તો, તારા અચકાવાથી અંને આડું અવળું બોલવાથી! બિખરણ (ટીંડોરા) થી જીભ ભારે થાય છે તે સર્વના બાણુવામાં છે ! ”

राजा कदाचित् संध्यामालोक्य प्राह—

परिपતति पयोनिर्धौ पतंगः ।

ततो बाणः प्राह— सरसिरुहामुदरेषु मत्त भृंगः ॥

ततो महेश्वरः कविः— उपवनतरुकोटरे विहंगः

ततः कालिदासः प्राह—युवतिजनेषु शनैः शनैરनंगः ॥ ૭ ॥

— भोजप्रबंध.

૧ આંધ્રદેશ દક્ષિણ હિંદુસ્થાનમાં છે.

ભાવાર્થ:—“એક વખત ભોજરાજ સંધ્યાકાલની શોભા જોતાં જોતાં બોલ્યા—જીઓ ! પતંગ (સૂર્ય) સમુદ્રમાં ડુબેછે—ત્યારે વાળ બોલ્યા:—કમલના ગાભામાં મધને લોભાયેલો ભંગ (અમરો) યુન્ય-વર્ધ જાયછે—પછી મહેશ્વર કવિ બોલ્યા:—બાગમાંનાં ઝાડની બખ્ષા-લોમાં વિહંગ (પક્ષી) વર્ધને ભરધન્નયછે—છેલ્લે કાલિદાસ બોલ્યા:—તરણ સ્ત્રિયોના અંગમાં અંગ (મદન) હળવે હળવે સંચાર કરેછે.”

લલાટે કસ્તૂરીતિલકમવલાઃ કજ્જલરુચિં ।

દશોઃ કર્ણદ્વેદ્વે વિમલમણિતાટંકયુગુલમ્ ॥

ગલે મુક્તામાલા શુચિવસનમંગે ચ સતતં ।

વશીકર્ત્તુ વિશ્વં દધતિ સ્વલુ વાહ્યોપકરણમ્ ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થ:—લલાટે કસ્તૂરીનું તિલક, નેત્રમાં અંજન, અંને કર્ણમાં રત્નનાં લવિંગીયાં, ગળામાં મુક્તાહાર, શુચિવસ્ત્ર નિરંતર પરિધાન કરેલું.—આ સર્વ થાટ ઉપગ્રથી હું એવું ધારું છું કે, સ્ત્રિયો આ સર્વ વિચના વશીકરણાર્થ મજાકુર સાહિત્યનું શોધન કરેછે !” વશીકરણમાં પણ તિલક, અંજન, મણિ વીગેરે સામગ્રી અવર્ય હોયછે એટલુંજ નહીં પણ નિરંતર શુચિવસ્ત્ર ધારણ કરવું પડેછે તે લોકપ્રસિદ્ધ છે.

સ્મર્ત્તવ્યોઽહં ત્વયા કાંતે ન સ્મરિષ્યામ્યહં તવ ॥

સ્મરણં ચેતસો ધર્મસ્તચેતો ભવતા હૃતમ્ ॥ ૯ ॥

ભાવાર્થ:—કાઈ પુરૂષે પોતાની પ્રિયાથી દૂર થતી-વખતે કહેલું માર્મિક વચન:—“હે પ્રિયા ! તું મારું સ્મરણ કરજે, મને તારું સ્મરણ

થવાનું નથી; કારણ સ્મરણ એ ચિત્તનો ધર્મ છે અને તે ચિત્ત તો તે સમુજાનું હરણ કરી નાખ્યું છે. ”

આહારે વિરતિઃ સમસ્તવિષયગ્રામે નિવૃત્તિઃ પરા ।

નાસાગ્રે નયનં તદેતદપરં ચચૈકતાનં મનઃ ॥

મૌનં ચેદમિદં ચ શૂન્યમધુના યદ્વિશ્વમાભાતિ તે ।

તદ્ભૂયાઃ સત્ત્વિયોગિની કિમસિ ભોઃ કિંવા વિયોગિન્યસિ

ભાવાર્થ:—પતિના વિરહથી ઉદાસ થએલી એવી કાઈ સ્ત્રીને તેની સખી પુછેછે:—“હે સખી! તે બોલનનો ત્યાગ કર્યો, સર્વ વિષયથી અત્યંત પરાક્ષમુખ થઈ, નાસાગ્રે દૃષ્ટી લગાડી છે, તેમજ તારું મન કેવળ એકાગ્ર થયેલું દેખાય છે, મૌન્ય ધારણ કરેલું છે, સર્વ વિશ્વ તને શૂન્ય ભાસે છે,—ત્યારે કહે કે તું યોગિની (યોગ ધારણ કરેલી) છું કે વિયોગિની (વિરહિણી) છું ? ”

યદીયંબલમાલોક્ય ગતઃ પ્રેયાન્ વિયુજ્યતે ॥

આલોકયે કથં સહ્યસ્તસ્ય ચંદ્રમસો મુખમ્ ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થ:—“હે સખી! જોનું બળ (ચંદ્રબળ) જોઈ પ્રિય મા-ગૈસ્થ થાયછે, એવા વિરહતાપ દેનારા દુઃખનું મુખ હું કેમ જોઈ!”

સાયં નાયમુદેતિ વાસંરમણિશ્ચંદ્રો ન ચંડયુતિ- ।

દાંવાગ્નિઃ કથમંબરે કિમશ્નિઃ સ્વચ્છાંતરિક્ષે સ્થિતઃ ॥

હંતેદં નિરણાયિ પાંથરમણીપ્રાણાનિલાશાશયા ।

ધાવદ્ધોરવિભાવરીવિષધરીભોગસ્ય ભીમો મણિઃ ॥ ૧૨ ॥

ભાવાર્થ:—જોના પતિ પ્રવાસ કરવા ગયો છે એવી કાઈ વિર-

હિણી પૂણિમાના તરત ઉગેલા ચંદ્રને જોઈને તેના ઉપર ઉન્માદ-
વસ્થામાં ઉત્પ્રેક્ષા કરેછે—“જો હવે સંધ્યાકાળ થયો છે, તો ખચીત
આ સૂર્ય તો ઉગ્યો નથી;—વારૂં, જો ચંદ્ર કહીયે, તો તેનાથી સંતાપ
થાયછે તેનું શું કારણ? દાવાગ્નિ કહીયે, તો તે આકાશમાં જ્યાંથી?
અશનિ (વજ્ર) કહીયે, તો તે આ સ્વચ્છ નિરખ આકાશમાં છે?
ત્યારે ઉપરની કાઈ પણ તરેહની કલ્પના એસતી આવતી નથી.—
પણ અરે હું સમજી! પ્રવાસીની સ્ત્રિયોના પ્રાણરૂપ વાયુનું ભક્ષણ
કરવાની ઈચ્છાથી રાત્રિરૂપ ઘોર સર્પિણી દોડતી આવેછે; તેના
માથા ઉપરનો આ ભયંકર મણિ દેખાવા લાગ્યોછે.”

હસ્તાંભોજે વદનમલકાનાયતાન્ બાહુમૂલે ।

દ્વારે સ્વૈરં નયનમધરે તર્જનીં સન્નિધાય ॥

દીર્ઘોચ્છ્વાસં વિરતવિષયાસ્વાદમુત્કંઠિતોષ્ણં ।

મુગ્ધાક્ષી ત્વાં હૃદિ વિદધતી બાષ્પમાવિષ્કરોતિ॥૧૩॥

ભાવાર્થ:—વિરહિણીનું વર્ણન:—“ હાથ ઉપર મોંદું ટેકી, વાળ
ખભા ઉપર ઘુંટા મુકી, અધરાત્ર ઉપર તર્જની મુકી, ઉત્કંઠિત હો-
વાથી દીર્ઘ અને ઉણુ નિઃશ્વાસ મુકતી, અને વિરક્ત થએલી, એવી
તે સુંદરી કેવળ તારૂંજ ધ્યાન ધરી અશ્રુયુક્ત યદ્યદ વારંવાર પારણાં
સામું જીએછે ! ”

યાવદ્યાવદ્ભવતિ કલયા પૂર્ણકામઃ શશાંક- ।

સ્તાવત્તાવદ્ યુતિમયવપુંઃ ક્ષીયતે સા મૃગાક્ષી ॥

મન્યે ધાતા ઘટયતિ વિધું સારમાદાય તસ્યા ।

તસ્માદ્યાવન્ન ભવતિ સખે પૂર્ણિમા તાવદેહિ ॥ ૧૪ ॥

ભાવાર્થ:—“ચંદ્રમાની એક એક કળા જેમ જેમ વધતી જાય છે તેમ તેમ મૃગનયનાના કાંતિમય શરીરની ક્ષીણતા થતી દૃષ્ટીએ પડે છે, આ ઉપરથી એવું લાગે છે કે પ્રભુદેવ તેના શરીરલાવણ્યથી ચંદ્ર નિર્માણ કરે છે; તેથી હું મિત્ર ! જ્યાં સુધી પૂર્ણિમા દૂર છે ત્યાં સુધીમાં તું તેને જાળવે મળ !”

જટા નેયં વેણીકૃતકચકલાપો ન ગરલં ।

ગલે કસ્તૂરીયં શિરસિ શશિરેખા ન કુસુમમ્ ॥

ઇયં ભૂતિર્નાગે પ્રિયવિરહજન્મા ધવલિમા ।

પુરારાતિભ્રાંત્યા કુસુમશર કિં માં વ્યથયસિ ॥૧૫॥

ભાવાર્થ:—“એક વિરહિણી સ્ત્રી કહે છે:—હું મદન ! તું મને શંકર એવી કલ્પના કરી શું કરવા બ્યર્થ પ્રહાર કરે છે? કારણ આ શંકરની જટા નથી પણ વાળની વેણી છે, કંઠ ઉપર વિષ નથી પણ કસ્તૂરીનો લેપ છે, મરતક ઉપર ચંદ્ર નથી પણ ધોળા પૂલતું ગજવે છે, અને આ મારા શરીર ઉપર ભરમ લગાડેલી નથી પણ પતિના વિરહથી આવેલી શીકાશ તે તને ધોળી ભરમના જેવી લાગે છે.”

વાચ્યં તસ્મૈ સહચરિભવઙ્ગૂરિવિશ્લેષવન્હૌ ।

સ્નેહૈરિદ્ધે મમ વંપુરિદં કામહોતા જુહોતિ ॥

પ્રાણાનસ્મૈ તદિહમુચિતાં દક્ષિણાં દાતુમીહે ।

તત્રાદેશો ભવતું ભવતાં યત્ત્વમેપામધીશઃ ॥ ૧૬ ॥

ભાવાર્થ:—કાંઈ વિરહિણી પોતાની સખી સાથે પોતાના પ્રિય કરને સંદેસો કહાવે છે:—“હું સખી ! એમને એવું જાળવે કહેજે કે,

સ્નેહયોગે (‘સ્નેહ’ શબ્દશિષ્ટ થયાછે) વૃદ્ધિ પામેલો જે વિરહાગ્નિ તેમાં કામરૂપ થઈ (યસ કરન્માર) મારા શરીરની આહુતી આપેછે તો આવે પ્રસંગે ઉચિત (યોગ્ય) એવી પ્રાણરૂપ દક્ષિણા સમર્પણ કરવાનું માંડું મનોગતછે; પણ તેનું સ્વામિત્વ તમારી પાસે હોવાથી તમને પુછવા મોકલીછે, તો તે પ્રમાણે આજ્ઞા કરો ! ”

સાક્ષી પાણિનિપીડનસ્ય કુચયોરાજન્મવંધુશ્ચ મે ।

મુદ્રાંકોડયમનંગલેખવિધિષુ દ્યૂતગ્લહે વંધકઃ ॥

અંતઃ શૂન્યમિવ પ્રિયેણ હૃદયં મૂર્ત્તં મયિ પ્રેપિતં ।

ચક્ષુર્મંગલમંગુલીયકમણિઃ સોડયંચિરાદ્વીક્ષ્યતે ॥૧૭॥

ભાવાર્થઃ—કાંઈવિગ્ધી પુરૂષે પોતાની સ્ત્રીનું જરા સાંત્વન કરવા સાથે તેને પોતાની અંગુલી મોકલી. તેની તરફ જોતી હતી તેવામાં તેની સખીના પુછવાથી તે કહેછે:—“આ અંગુલીયમણિ ઉદ્દેશજનિપીડના (સ્તનકીડા) નો સાક્ષીછે, આની અંતે મારી વિવાહથી આજન્મુધી એક સરખી પ્રીતિ જડેલીછે, મદન લેખ પ્રસંગે મુદ્રણ કરવાને આજ ઉપયોગી થઈ પડતો, અંતે દ્યૂત પ્રસંગે આજ પણની જગીઆ સાથવતો; તો મારા પ્રિયનું વિરહોત્કર્ણ પોતાનું હૃદયજ એવો જે આ મણિ મોકલ્યોછે તેની તરફ હું ક્યારની ધણા પ્રેમથી જોયા કરું છું ! ”

પ્રાણેશ ! વિજ્ઞસિરિયં મદીયા ।

તત્રૈવ નેયા દિવસાઃ કિયન્તઃ ? ॥

સમ્પ્રસયોગ્ય સ્થિતિરેષ દેશઃ ।

કરા હિમાંશોરપિ તાપયન્તિ ॥ ૧૮ ॥

ભાવાર્થ:—કાઈ એક સ્ત્રીએ તેના પ્રિય પતિને પોતાને થતા વિ-
રહ સંબંધને લગતો એક પત્ર લખી મોકલ્યો:—“પ્રાણેશ ! મારી
એટલી વિનંતી છે કે તહીં હજુ કેટલાક દિવસ કાઢવાનો વિચાર છે ?
કારણ હાલ અહીંનું તો હવામાન છેક જ ખગડી ગયું છે; એટલે ચાં-
દણી પણ ઉન્હાળાના જેવો સંતાપ ઉત્પન્ન કરે છે !! ” આ પત્ર ઉપ-
રથી પ્રિય પતિએ નીચે લખ્યા પ્રમાણે ઉત્તર મોકલ્યો:—

करा हिमांशोरपि तापयन्ती ।

त्येतत्प्रियं ! चेतसि नैव शंक्यम् ॥

वियोगतप्तं हृदयं मदीयं ।

तत्र स्थितां त्वां समुपैति तापः !! ॥ ૧૯ ॥

ભાવાર્થ:—“ચાંદણી પણ ઉન્હાળાના જેવો સંતાપ ઉત્પન્ન કરે
છે એવું જ પ્રિયસખી ! તારા મનને લાગે છે, તે વિષે મને કંઈ પણ
સંશય ઉત્પન્ન થતો નથી; કારણ મારું હૃદય વિરહથી તપિગયેલું છે
ને તે હૃદયમાં તું હંમેશા વાસ કરે છે તો તેથી જ તેને તે સંતાપ ઉત્પન્ન
થાય છે !! ” (આ ઉત્તર ધણો માર્મિકપણુનો છે. પ્રિયપત્નીનો જે-
વીરીતે આપણા ઉપર પ્રેમ છે તેવી જ રીતે તેના ઉપર એના છે એ-
ટલું જ નહીં પણ તે તેને હંમેશા પોતાના હૃદયમાં રાખે છે એવું જ-
ણાવી તેનું સમાધાન કરવાને વાપરેલું ચાતૂર્ય ધણું ચતુરાઈ બરેલું છે.)

कृशोदरि निशा कृशा तदपि ते न मानः कृशः ।

पुरो दिगनुरागिणी तदपि नानुरागोदयः ॥

प्रसन्नमिदमंबरं तदपि न प्रसन्नं मनो ।

नदन्तिचरणायुधास्तदपि मौनमालंबसे ॥ ૨૦ ॥

ભાવાર્થ:—કોઈ પુરૂષે પોતાની પ્રિયતમાને કોપ દૂર કરવાસાર તેને ઉદ્દેશી ધણાંએ નમ્રતાપૂર્વક ભાષણો કર્યા, તો પણ તે સમજે નહી. છેવટ રાત્ર વીતીજવા આવી ત્યારે તે તેને કહેવા લાગ્યો:—
 “હે માનિનિ ! રાત્ર કૃશ થવાઆવી તો પણ તારું માન કૃશ થવું નથી; પ્રાચી દિશા અનુરાગયુક્ત (કિંચિત આરક્ત) થઈ તોપણ તારા અનુરાગનો (પ્રેમનો) હજુ ઉદય થતો નથી; આ આકાશ પ્રસન્ન (સ્વચ્છ) થવું તો પણ તારું મન પ્રસન્ન (પ્રસાદયુક્ત) થવું નથી; જો! અરણ્યાયુધ (કુકડા) શબ્દ કરવા લાગ્યા તો પણ તું હજુ દંઢ મૌન ધારણ કરી બેઠીછું ! એ શું ! ”

કૃત્વા વિગ્રંહમશ્રુપાતકલુપં શય્યાસનાદુત્થિતા ।

ક્રોધાર્ત્તાઽપિ વિગૃહ્ય ગર્ભભવનાદ્દ્વારં રુષા પ્રસ્થિતા ॥

દૃષ્ટ્વા ચંદ્રમસં પ્રભાવિરહિતં પ્રત્યૂષવાંતાહતા ।

હા રાત્રિસ્ત્વરિતા ગતેતિ પતિતા કાંતા પ્રિયસ્યોરસિરશ્ચ

ભાવાર્થ:—“કોઈ એક સ્ત્રી પોતાના પતિ સાથે વઢી, રડી, કઢાપો કરી જોસ્સામાંને જોસ્સામાં પલંગ ઉપરથી ઉતરી અને તેની જ રીસમાંને રીસમાં રંગ મેહેલના ખારણા તરફ જવા લાગી; પણ એટલામાં પ્રભાવિરહિત થયેલો ચંદ્ર તેની દૃષ્ટિયે પડ્યો અને પ્રભાતના શીતળ વાયુનો તેના અંગને સ્પર્શ થયો, ત્યારે તો એદ્યુક્ત થઈ પાછી ફરી અને ‘ રાત્ર પણ કેટલી વેલી જતી રહી ’ એવું કહી પોતાના પ્રાણુપ્રિયને આલિંગન કરવા લાગી ! ”

येनांचलेन सरसीरुहलोचनाया- ।

स्नातः प्रभूतपवनादुदये प्रदीपः ॥

તેનૈવ સોઽસ્તસમયેઽસ્તમયં વિનીતઃ ।

ક્રુદ્ધે વિધૌ ભજતિ મિત્રમમિત્રભાવમ્ ॥ ૨૨ ॥

ભાવાર્થ:—“કમલાક્ષીના જે છેડાના યોગેકરી વાયુથી દીવાનું પ્રથમતઃ સંરક્ષણ થયું, એજ છેડો પછી—તેને અસ્ત કરવાને કારણ-ભૂત થઈ પડ્યો. ત્યારે દૈવ પ્રતિકૂળ થયેથી મિત્ર હોય તે પણ શત્રુ થાયછે !”

મુંચદ્ધારં ચિકુરનિકરં વિભ્રતી પાણિર્ગર્ભે ।

માત્રાશ્લિષ્ટસ્તિમિતવસનસ્પષ્ટસર્વાંગશોભા ॥

સ્નાનોત્તીર્ણાં કમલનયના તિર્યગાવર્તિતાસ્યા ।

નો વા કસ્યાસમશરસમાક્રાંતમંતઃ કરોતિ ॥ ૨૩ ॥

ભાવાર્થ:—“છુદ્ધ થયેલા વાળ જેણે પોતાના હાથમાં ધરેલાછે, તેનું વસ્ત્ર તેના અંગસાથે લપટાઈ ગયાથી તેના સર્વ અવયવની શોભા સ્પષ્ટ દેખાયછે અને તેનું મોઢું આડું ફેરવેલુંછે, એવી રીતે નકરી બહાર આવેલી તરણીને જોઈ કાનું અંતઃકરણ મદનાક્રાંત થયું નથી !”

તન્વંગ્યા ગુરુસન્નિધૌ નયનજં યદ્ધારિ સંસ્તંભિતં ।

તેનાંતર્ગલિનેન મન્મથશિખી સિક્તો વિયોગોદ્ભવઃ ॥

મન્યે તસ્ય નિરસ્યમાનકિરણસ્યૈષા મુખેનોદ્રતા ।

શ્વાસાયાસસમાગતાલિસરણિવ્યાજેન ધૂમાવલી ॥ ૨૪ ॥

ભાવાર્થ:—“સ્ત્રિયે ગુરૂજનના આગળ આંખોમાંનાં આંસું એમના એમ સંરતબ્ધ કરી રાખેલાં તે મહીના મહી સમાવાથી વિ-

યોગજન્ય જે મદનાગ્નિ તેના ઉપર તે પડ્યાં તેથી તે ક્ષિતિ આ-
લવાઈ તેની જે ધૂમાવલી નિર્માણ થઈ તે નિઘ્રાસ સુગંધને બુધ્ધ
થયેલી ભ્રમરમાલાને રૂપે જાણે કે પ્રહાર પડી ! ”

તવૈષ વિદ્રુમચ્છાયો મરુમાર્ગ ઇવાધરઃ ॥

કરોતિ કસ્ય નો બાલે પિપાસાકુલિતં મનઃ ॥૨૬॥

ભાવાર્થ:— “ હે કુમારિકા ! તારા અધરોષ્ટ મારવાડ દેશના
માર્ગ પ્રમાણે વિદ્રુમચ્છાય. (એટલે જેના ઉપર ઝાડની છાયા નથી
એવા) છે, તેથી તેના યોગેકરી કાને પાન કરવાની ઇચ્છા થતી
નથી ? પણે, વિદ્રુમચ્છાય એટલે પ્રવાળની લાલી જેના ઉપર મારે
છે એવા જે તારા અધરોષ્ટ છે, ત્યારે તે કાને પાન કરવાને ઉ-
ત્કંઠિત કરતા નથી ? અર્થાત્ સર્વ સત્વદય જનને ઉત્સુક કરેછે.”

કિમિહ બહુભિરુક્તૈર્યુક્તિશૂન્યૈઃ પ્રલાપૈઃ ।

દ્વૈયમિહ પુરુષાણાં સર્વદા સેવનીયમ્ ॥

અભિનવમદલીલાલસં સુંદરીણાં ।

સ્તનભરપરિચિન્નં યૌવનં વા વનં વા ॥ ૨૬ ॥

ભાવાર્થ:— “ યુક્તિ વિરહીત ધણીએ ખરખડ કરી તો ખસુ તેથી
કંઈ અર્થ પ્રાપ્ત થતો નથી, તેથી હું નિશ્ચયાત્મક કહુંછું, કે આ લોકમાં
પુરૂષે ખેનુંજ સેવન કરવું જરૂર છે. એકતો અપૂર્વ, મદ્યુક્ત લીલા-
એ કરી ઉત્સુક અને સ્તનભારે કરી નમ્ર એવું સુંદર અને તરણ
સ્થિયોતું યૌવન અથવા ખીચું અરણ્ય સેવન.”

મિલિતે મૌનમાતિષ્ઠ વાણિ પ્રાણસમે જને ॥

અંતર્ગતરસાહ્વાદં ન જાનાસિ કદાચન ॥ ૨૭ ॥

ભાવાર્થ:—“ હે વાણી! પ્રાણુપ્રિય જનનો સમાગમ થાય ત્યારે તું મૌન ધારણ કરી બેસી રહેજે; કારણ, દૃઢ્યગત જે આલ્હાદ તેનો તને મુજગો અનુભવ હોતો નથી ! ”

દામોદરસ્ય મુરલી કથં ન ભવતિ પ્રિયા ॥

વિપ્રયોગે ગતપ્રાણા સપ્રાણાઽધરયોગતઃ ॥ ૨૮ ॥

ભાવાર્થ:— “મુરલી એ શ્રીકૃષ્ણને કેમ પ્રિય કર થાય નહીં? જે તેના વિયોગે ગતપ્રાણ થાયછે; અને અધર સંયોગ થયો એટલે પ્રાણવતી થાયછે ! ”

હારો નારોપિતઃ કંઠે મયા વિશ્લેષભીરુણા ॥

ઈદાનીમંતરે જાતાઃ સરિત્સાગરદુર્ગમાઃ ॥ ૨૯ ॥

ભાવાર્થ:—રામ વિરહાતુર થવાથી પોતાની પૂર્વ રિથિતિ સંભારી કહેછે:—“પૂર્વે મને વિરહ એટલો પણ સહન થતો નોહોતો કે ગ-જાનો હાર પણ શત્રૂ પ્રમાણે લાગતો, તેજ મારી અને સીતાની વચ્ચે હવે નદીઓ, સાગર, પર્વત વીગેરે થયાછે ! ”

સમયે પયોધરાણામપતિતયા નૈવ શક્યતે સ્થાતુમ્ ।

ઉત્કંઠિતાઽસિ બાલે નહિ નહિ સસ્તિ પિચ્છિલઃ પંથાઃ૩૦

ભાવાર્થ:—“ આ પયોધરકાળે (વર્ષાઋતુમાં) અપતિતા એ ધણી દુઃખી જાણવી, એટલે પતિસમાગમ શિવાય દિવસ કાઢવા ધણા કઠણ લાગેછે. એવી રીતનું કાઈ તરણીનું ભાષણ સાંભળી તેની સખી તેને પુછેછે, ‘ હે સખી! તું ઉત્કંઠિત થઈ છું કે શું ? ’ ખાલા ઉત્તર વાળેછે, “ નાના ! ચારે બાજુએ ચિખત થયોછે તેથી અ-

પતિતાવરથા એટલે પડ્યા વગર રહેવું એ ધાણું કઠણ છે એવું
મારું કહેવું છે ! ”

અહં તેનાહૂતા કિમપિ કથયામીતિ વિજને ।

સમીપે ચાસીના સરલહૃદયત્વાદવગતા ॥

તતઃ કર્ણોપાંતે કિમપિ વદતાઽઽગ્રાય વદનં ।

ગૃહીતા ધમ્મિલ્લં મમ સચિ નિપીતોઽધરરસઃ ॥ ૩૧ ॥

ભાવાર્થઃ—“ મારે કંઈ કહેવાનું છે એવું કહી મને એમણે એ-
કાંતે બોલાવી, ત્યારે હું ભાળેભાવે તેમની પાસે ગઈ; તો તે ધૂતે
કાનમાં કહેવાને મસે મારા મુખનું ચુંપન કીધું અને કથપ્રાંત ગ્ર-
હણ કરી અધરરસનું પાન કર્યું ! ”

કરે વેળીમેળીસદૃશનયના સ્નાનવિરતૌ ।

દધાના હર્મ્યાગ્રે હરનયનતેજોહતમપિ ॥

ઇયં મુગ્ધા દુર્ગધાંબુધિવહલકલ્બોલસદૃશા ।

દૃશા વારંવારં મનસિજતરું પલ્લવયતિ ॥ ૩૨ ॥

ભાવાર્થઃ—“ રનાન કર્યા પછી અગાસીમાં હાથમાં વેણી ધરી
ઉભી રહેલી મૃગનયના ક્ષીરસાગરના કલ્બોલ પ્રમાણે ધવલ (શુભ)
દૃષ્ટીએ શિવના નેત્રાગ્નીથી દગ્ધ થએલા મદન વૃક્ષને વારંવાર પ-
લ્લવ લાવતી હોય એમ લાગે છે ! ”

ઘટીયંત્રાયતે હારો નાભિકૂપે મૃગીદૃશઃ ।

સંસેક્તુમિવ લાવણ્યપયસા યૌવનદ્રુમમ્ ॥ ૩૩ ॥

ભાવાર્થઃ—“ મૃગનયનાનો યૌવનરૂપ વૃક્ષને આ નાભિકૂપ ઉપ-

રનો ધરીયત્ર પ્રમાણે (રેંટના હાંલ્લાં પ્રમાણે) લટકતો મૌક્ટિક હાર જાણે લાવણ્યરૂપ પાણીથી સિંચતો હોય એવું માલમ પડેછે.”

આવૃણોતિ યદિ સા મૃગીદૃશી ।

સ્વાંચલેન કુચકાંચનાચલમ્ ॥

ભૂય એવ બહિરેતિ ગૌરવા- ।

દુન્નતો નં સહતે તિરસ્ક્રિયામ્ ॥ ૩૪ ॥

ભાવાર્થ:—“આ મૃગનયના જો કે પોતાના કુચરૂપ કાંચન પ-
ર્વતને તેના છેડાના પાલવે કરી ઢાંકેછે તોપણ તે પાછો પોતાનું
મોટાપણું પ્રગટ કરી જીવેછે; સારાંશ, સ્વભાવેકરી જો મોટા
હોયછે તેને અપમાન મુળ્યું સહન થતું નથી. ”

મંદમંદગમના કરિણી કિં ।

વા વિશાલનયના હરિણી કિમ્-॥

પૂર્ણ ચંદ્રવદના રજની કિમ્ ।

પદ્ય ગચ્છતિ સર્વે તરુણી કિમ્ ॥ ૩૫ ॥

ભાવાર્થ:—“ હે મિત્ર ! જો જો પેલી રાજમાર્ગે કોણ જાય છે ?
એ મંદમંદ ગમન કરનારી હાથણી છે કે શું ? અથવા વિશાલ નેત્ર-
વાળી હરિણી છે કે શું ? કે પૂર્ણ ચંદ્ર જેવું વદન એવી પૂણિમાની
રાત્ર છે કે શું ? ”

કામાઽઽતુરાં પૂર્ણશશાંકવક્ત્રા

વિમ્બાઽધરા કોમલનાલગૌરા ॥

નાંડડોલિતા સ્વે હૃદયે ઝુંજામ્યાં ।

વૃથા ગતં તસ્ય નરસ્ય જીવિતમ્ ! ॥ ૩૬ ॥

ભાવાર્થ:—“સંભોગ સુખને વિષે અતિ આતુર થએલી, પૂર્ણ-
ચંદ્ર જેવું જેનું મુખ, પાંડલાં ઘીંડોરાંના જેવા જેના અધરોઠ
અને કુમળાં કમલની પાંખડીના જેવું જેનું ગોરવણું એવી સ્ત્રી જેણે
પોતાની છાતી સાથે પોતાને હાથે આંધી નથી તેવા મનુષ્યનું આ-
યુધ્ય વ્યર્થ છે !”

કસ્તૂરીવરપત્રભંગનિકરો, સૃષ્ટો ન શલ્લસ્થલે ।

નો લુપ્તં સખિ ! ચંદનં સ્તનતટે, ધૌનં ન નેત્રાંજનમ્ ॥

રાગો ન સ્થલિતસ્તવાઽધરપુટે તામ્બૂલસંવર્ધિતઃ ।

કિં રુષ્ટાઽસિ ગજેન્દ્રમન્દગમને ! કિંવા મૃદુસ્તે પતિઃ ૩૭

ભાવાર્થ:—“કાંઈ તરૂણી પોતાની સખીને પુછેછે:—હે સખી!
તારા ગાલ ઉપર કરેલી કરતૂંગની પત્તરચના લોહોવઈ ગઈ નથી,
સ્તન ઉપરનું ચંદન અટક્ય થયું નથી, નેત્રનું કાળજી ધોયું નથી,
અને તારા અધરોઠપરના તાંબૂલનું રક્તવર્ણ કિંકું થયું નથી;
ત્યારે તું તારા પતિસાથે શીસઈ કે તારા પતિ રતિ સુખમાં કમી
છે ?” આ ઉપરથી તે સ્ત્રી ઉત્તર આપેછે:—

સમાયાતે કાન્તે કથમપિ ચ કાલેન બહુના ।

કથાભિર્દેશાનાં સખિ રજનિરર્થં ગતવતી ॥

તતો યાવલ્લીલા કલહકુપિતાઽસ્મિ પ્રિયતમે ।

સપત્નીવ પ્રાચી દિગિયમભવત્તાવદરુણા ॥ ૩૮ ॥

ભાવાર્થ:—“ પ્રાણપતિ ધણે દહાડે ઘેર આઘ્યા તેથી તેમની સાથે તેમના પ્રવાસની આઘ્યાગમ તેણીગમની વાતો કેહેતાં અર્ધો રાત્ર વહીગઈ, ત્યાર પછી પતિ સાથે લીલા કલહ કરી થોડી રીસ-ઉંછું એટલામાં શોકના ભેગી પૂર્વદિશા આનન્દથી રાતી થઈ (વાણું વાણું) ” સારંશ આ પ્રમાણે પતિની સાથે ક્રીડાસુખ ન થવાથી સર્વ શૃંગાર એટલાની નિશાનીઓ અટકાય છે. પીઝે અવગુણ કંઈ નથી.

રમણીયઃ સહિ પુરુષો રમણી યત્રૈવ રજ્યતિ વિદગ્ધા ।

શ્લોકઃ સ એવ સુભર્ગાશ્વત્તં સક્તં હિ યત્ર રસિકસ્ય૩૯ ॥

ભાવાર્થ:—“તેજ પુરુષ રૂપવાન જાણવો કે જેના ઉપર અતુર સુંદર સ્ત્રીઓ લુપ્ત હોયછે અને એજ શ્લોક ઉત્તમ જાણવો કે જેના ઉપર રસિકોનું ચિત્ત આસક્ત થાયછે.”

રત્નાકરે પરિહૃતા વસતિઃ કિમન્યત્ ।

અંગીકૃતઃ કઠિનવેધનદુઃસ્વભારઃ ॥

વક્ષોજકુંભપરિરંભણલોભુપેન ।

કિં કિં ન તેન વિહિતં નવમૌક્તિકેન ॥ ૪૧ ॥

ભાવાર્થ:—“ મૌક્તિકે સમુદ્રમાંથી પોતાની વસતી છોડી દીધી; ધણું તો શું? પણ વેધનસંસ્કારનું મહાન દુઃખ સહન કર્યું! આ બધું શું કરવા? તો કુચકુંભ પરિરંભણ વિષેની જે તેની ઉત્કટ ઈ-ચ્છા તે તૃપ્ત કરવા સાક્ષી ”

કામસ્ત્રિલોચનભયાન્મૃગલોચનાનાં ।

લીનઃ પયોધરતટાન્તરમધ્યદેશે ॥

તત્રાપિ તં પ્રથમતઃ પ્રહરન્તિ સર્વે ।

ન ક્વાડપિ સૌખ્યમપરાધકૃતઃ પ્રભૂણામ્ ॥૪૨॥

ભાવાર્થ:—“ મદન એ શંકરની પીકથી હરીણાક્ષી એવી જે શ્રિયો તેના સ્તનતટના મધ્ય ભાગમાં ઝડપી સંતાપો, તથાપિ સ્ત્રી લોક પ્રથમતઃ તેના ઉપરજ પ્રહાર કરેછે; એ ઉપરથી મોઠાના અપરાધ કરનારને કંઈ પણ સુખ મળતું નથી. ”

પુષ્પેષોરભિષેકહેમકલશૌ દારપ્રભાવાહિની-- ।

ચક્રાઘૌ મદનોન્મદદ્વિપપતેઃ કુંભૌ રતેઃ કંદુકૌ ॥

કંદૌ વાહુમૃગાલિકાયુગુલ્યોર્લીલાલતાસત્ફલે ।

નવ્યૌ રત્નસમુદ્રકૌ વહતિ સા લાવણ્યપૂર્ણૌ સ્તનૌ ॥૪૩॥

ભાવાર્થ:—સ્તનયુગુલપર ઉત્પ્રેક્ષા:—“ મદન રાગને સાર્વ-ભોમાભિષેક કરવાના આ સુવર્ણ કલશ છે કે શું? અથવા મુક્તા-હાર પ્રવાહરૂપ નદીમાંના આ ચક્રવાક પક્ષી છે કે શું? કે મદનરૂપ મદોન્મત હાથીનું ગંડરથન, ગતીનું ક્રીડા કંદુક, પાહુરૂપ કમલના કાંદા, લીલારૂપ વેલના એ ઉત્કૃષ્ટ ફળો, કે લાવણ્યથી ભરેલા આ નવા રત્નકરંડક (કરંડીઆ) છે કે શું? ”

સ્ત્રીમુદ્રાં શ્વપકેતનસ્ય જનર્તી સર્વાર્થમંપત્કરી ।

યે મૂઢાઃ પ્રવિદ્વાય યાંતિ કુધિયો મિથ્યાફલાન્વેષિણઃ ॥

તે તેનૈવ ચિરાય નિર્દયતરં નશીકૃતા મુંઢિતાઃ ।

કેચિત્પંચશિસ્ત્રીકૃતાશ્ચ જટિલાઃ કાપાલિકાશ્ચાપરે ૪૪

ભાવાર્થ:—“ સર્વાર્થ સિદ્ધ કરનારી એવી જે મદન રાગની સ્ત્રીરૂપ-મુદ્રા તેના ત્યાગ કરી જે દુર્બુદ્ધી મિથ્યાશ્રણની ઈચ્છા કરેછે,

એટલે આ રાજમુદ્રાનું જે લોક અપમાન કરેછે તે દંડને પાત્ર થાયછે. એવા લોક મદન-રાજની અવદૃષ્ટિને પાત્ર થઈ કેટલાક નમ કરેછે, મુંડિત થાયછે, પંચ શિખા ધારણ કરેછે, કેટલાક જ-રાધારી થાયછે અને કેટલાક હાથમાં કાચલાં લઈ ભિક્ષાદેહિ કરતાં કરેછે. એ પ્રમાણે સ્ત્રીરૂપમુદ્રાનો ત્યાગ કરવો એ આ પ્રકારે દુઃખાસ્પદ થાયછે ! ”

इयं व्याधायते बाला भूरस्याः कर्मुकायते ।

कटाक्षश्च शरायन्ते मनो मे हरिणायते ॥ ४५ ॥

ભાવાર્થ:—“આ તરૂણી વ્યાધા સરખું કૃત્ય કરેછે; તેની ભૂકુટી ધનુષ્યનું કામ કરેછે, તેના નેત્ર કટાક્ષ બાણનું કામ કરેછે; અને મોર મન હરવા જેવું અંચલ થાયછે ! ”

बाहू द्वौ च मृणालमास्यकमलं लावण्यलीलाजलं ।

श्रोणी तीर्थशिला च नेत्रशफरी धम्मिल्लशैवाऽलकम् ॥

कांतायाः स्तनचक्रवाकयुगलं कन्दर्पवाणाऽनलै- ।

दग्धानामवगाहनाय विधिना रम्यं सरो निर्मितम् ४६

ભાવાર્થ:—“સ્ત્રીના જે હાથ પિસતંતુ છે, માદું એ કમલ છે, તેનું લાવણ્ય એજ ક્રીડાદક છે, તેના ગુહણ એ સરોવર-માં ઉતરવાનાં પંખથિયાં છે, તેનાં નેત્ર એ સરોવર માહેલા માછલાં છે, તેના વાળ એ સરોવરની શેવાલ છે અને સ્તનયુગ્મ સરોવરને કાંઠે બેઠેલાં ચક્રવાક પક્ષીનાં ઝુંપડાં છે. આ પ્રમાણે જે મદનાખ્યાથી ઘેરાયલા તરૂણ પુરુષો તેને પોતાના દેહને સ્નાન કરાવી શીતલ કરેવા સારું અલ્પદેવે એ સ્ત્રીરૂપરમ્ય સરોવર નિર્મલ છે”

શીતાંશુર્મુખમુત્પલે તવ દશૌ પદ્માનુકારૌ કરૌ ।

રંભાગર્ભનિભં તવોરુયુગુલં બાહૂ મૃગાલોપમૌ ॥

इत्याल्हादकराखिलांगि रभसान्निःशंकमालिङ्ग मा- ।

मंगानि त्वमनंगतापविधुराण्येहोहि निर्वापय-॥ ४७ ॥

ભાવાર્થ:—કાંઈ મદન પીડીત પુરુષને તેની પ્રિયા મળી ત્યારે તેને ધારીને કહેછે:—

“હે પ્રિયા! તારું મુખ ચંદ્રના જેવું છે, નેત્ર કમલનાં જેવાં છે, તારા હાથ રક્ત કમલના જેવા છે, તારા ઉરયુગુલ કુળના ગાભા જેવા છે, અને ખાડુ કમલનાં દીંદાં જેવા છે. ત્યારે આ પ્રમાણે સર્વાંગે આલ્હાદ કરનારી એવી જો તું તેમને નિઃશંકપણે સત્વરે આલિંગન દે; અને મદન તાપે કરી પીડાતા મારા ગાત્રને શી-તલ કર.”

जिह्वा तृप्यति चुम्बनादधरजात्त्वद्देहसंस्पर्शनात् ।

दृष्टिस्तृप્યति यौवने क्षणविधौ कर्णद्वयं सुस्वरात् ॥

नासा तृप्यति सौरभाधिकगुणात्तांबूलनिस्वादतः ।

स्त्री सर्वेन्द्रियतृप्तिरेव जननी खानिः सुखानां ततः४८

ભાવાર્થ:—“સખી! તારા અધરોઝના ચુંબનથી જીભની તૃપ્તિ થાયછે, અંગસ્પર્શથી દેહની તૃપ્તિ થાયછે, તારા યૌવને દૃષ્ટિની તૃપ્તિ થાયછે, બન્ને કર્ણ તારા સુસ્વરથી અને નાસિકા તેં જે સુવાસિક પાનનું ખીંડુ ખાધેલુંછે તેના વાસે કરીને તૃપ્ત થાયછે. આ પ્રમાણે સ્ત્રી એ સર્વ ઇન્દ્રિયોની તૃપ્તિ કરનારીછે એટલુંજ નહી પણ સર્વ સુખની ખાણ છે!”

આગ્રાતં કમલં પ્રિયેણ સુદૃશા સ્મિત્વાડપનીતં મુખં ।
 દત્તં વિભ્રમકંદુકે નલપદં સીત્કૃત્ય ગૃઢૌ સ્તનૌ ॥
 દત્તા ચંપકમાલિકોરસિ તયા પ્રોદ્ગિન્નરોમાંચયા ।
 મીલલ્લોચનયા સ્થિતં પ્રણયિનો દૂરેડપિ પૂર્ણં રહઃ॥૪૯॥

ભાવાર્થ:—“ધારાએ કમલના વાસ લીધો તેથી સ્ત્રિએ તેના બાવ સમગ્ર હસી એક તરફ માં ફેરવ્યું; તેણે લીલા કંદુક ઉપર નખપદ ચિન્હ કર્યું તેથી તેણે દંત સીતકાર કરી પોતાની છાતી ઉપર નો પાલવ ખરાખર ખેંચી લીધો; અને જ્યારે અંધક પુષ્પની માળ તેણે પોતાની છાતી સાથે ધરી, ત્યારે તો શામાંચિત થઈ અને આંખો મીચી ધારાથી દૂર હતી તે છતાં પણ તેનીજ તેજ જગ્યા એ સ્તબ્ધ થઈ ગઈ !”

સમ્પીતેડધરમધુના સ્તને ગૃહીતે ।

સંજાતે ગતવસને તવોરુયુગ્મે ॥

સંભોગે તવ તરુણી ! વૃથા હઠઃ કિં ।

વિક્રીતે કરિણિ કિમંકુશે વિવાદઃ? ॥ ૫૦ ॥

ભાવાર્થ:—“તારા અધરામૃતનું પાન કર્યું, રતનાકર્ષણ થયું, અને વસ્ત્ર ફોટી દઈ તારી ઝાંગો ઉઘાડી થઈયો. એવું થયું છતાં તારા રતિમુખ વિષેજ અર્થ હક શું કરવા કરેછે? હાથી વેચ્યા પછી તેનો અંકુશ આપવામાં શું કરવા મિથ્યા વિવાદ કરવો જોઈએ.”

દંતાવલિર્વિગલિતા ગલિતં શરીરં ।

કેશાશ્ચ ફેનધવલા નહિ મે વિષાદઃ ॥

एणीदृशो युवतयः पथि मां विलोक्य ।

तातेति भाषणपराः शतकुंतघातः ॥ ५१ ॥

ભાવાર્થ:—કોઈ વિષયજંપટ પુરૂષ દૃષ્ટાવરથા આવી તેથી ખેદ પ્રદર્શિત કરેછે:—

“ મારા ઘાંત પડી ગયા, શરીર થાકી ગયું, વાળ શીણના જેવા ઘોળા ફક થઈ ગયા; ઇત્યાદિ વાતોથી મને ખેદ ઉત્પન્ન થતો નથી— પણ હરિણ નયના જે તરૂણ સ્ત્રિયો તે મને રસ્તામાં આડી ઉતરે છે ત્યારે ‘કાકા’ શબ્દ કરી મને વેગળા ખસવાનું વીગેરે કહેછે, તે શબ્દ મને સો ભાલા પ્રમાણે વાગેછે ! ”

तलपे प्रभुरिव गुरुरिव मनसिजशास्त्रे श्रमे भुजिष्येव ।

गेहे श्रीरिव गुरुजनपुरतो मूर्त्तेव सा ब्रीडा ॥ ५२ ॥

ભાવાર્થ:—“ શાખ્યા સ્થાને એ મને પ્રભુ પ્રમાણે છે, કામ શા-
સ્ત્રમાં ગુરુ પ્રમાણે, ગૃહ કૃત્યમાં સેવક પ્રમાણે, ઘરમાં લક્ષ્મી પ્રમાણે
અને વૃદ્ધ માણસ આગળે જાણે મૂર્તિમતી લજ્જાજન ! ”

किमिदुः किं पन्नं किमु मुकुरबिम्बं किमु मुखं ।

किमब्जे किं मीनौ किमु मदनबाणौ किमु दृशौ ॥

खगौ वा गुच्छौ वा कनककलशौ वा किमु कुचौ ।

तडिद्वा तारा वा कनकलतिका वा किमबलाः ॥ ५३ ॥

ભાવાર્થ:—કવિ કોઈ રૂપવતીનું વર્ણન કરેછે:—

“ આ ચંદ્ર છે, કે કમલ છે, કે આરસો છે, કે મોઢું છે !—
આ કમલ છે, કે મચ્છ છે, કે મદનનું બાણ છે, કે આંખ્યો છે !—

તેમજ આ શું? ચક્રવાક, કુલના ગોટા. સુવર્ણના કલશ, કે કુચ!—
તેનીજ આ વિજળી છે કે શું! કે ચાંદણી કે સોનાની વેળ કે સ્ત્રી!”

કૃતાંતો વા કાંતઃ સમજનિ ન ભેદઃ પ્રથમતઃ ।

તતો દ્વિતૈર્માસૈર્મનુજ ઇતિ જગ્રાહ હૃદયમ્ ॥

તતોઽસૌ મત્પ્રેયાનહમપિ તદીયા પ્રિયતમા ।

ક્રમાદર્પે પ્રાપ્તે પ્રિયતમમયં જાંતમશ્વિલમ્ ॥ ૫૪ ॥

ભાવાર્થ:—કાંઈ તરણુ સ્ત્રી પોતાના મનની જુદી જુદી વૃત્તિ પોતાની સખીને નિવેદન કરેછે— “જ્યારે મારા પ્રિયનો મારી સાથે પહેલ વેહેલો સમાગમ થયો ત્યારે કાંત (વર) કે કૃતાંત (યમ) એમાં મને ભેદ લાગતો નોહોતો; બીજી મહીને એ આપણા જીવોજ મનુષ્ય છે એવું મને લાગવા માંડ્યું; ત્યાર પછી એ મારો પ્રિયકર અને હું એની પ્રિય સ્ત્રી એવું મારી બુદ્ધીને થવા લાગ્યું; અને જ્યારે લગભગ એક વર્ષ થવા આવ્યું ત્યારે તો સર્વ ત્રિભુવનમાં તે મને દેખાવા લાગ્યો !”

ન જાને સંમુશ્વાયાતે પ્રિયાણિ વદન્તિ પ્રિયે ।

સર્વાણ્યંગાનિ મે યાંતિ નેત્રતાં કિમુર્કણતાં ॥ ૫૫ ॥

ભાવાર્થ:—કાંઈ સ્ત્રી પોતાની સખીને કહેછે:—“પ્રિય મારી પાસે આની મીઠી મીઠી વાતો કરેછે ત્યારે મારા સર્વ શરીરાવયવ નેત્ર થાયછે કે કર્ણ થાયછે, તે મને સમજાવું નથી એટલે બને ઇન્દ્રિયાની શક્તિ સરખી વીંધઈ જાયછે!”

અસંમુખાલોકનમાભિમુખ્યં નિપેધ એવાનુમતિપ્રકારઃ ।
પ્રત્યુત્તરં મુદ્રણમેવ વાંચો નવાંગનાનાં નવ એવ પંથાઃ ૬૬

ભાવાર્થઃ—કવિ કાઈ નૂતન વધૂનાં પ્રકારનું વર્ણન કરેછે:—
“તરતજ જેનો વિવાહ થયો હોય એવી નૂતન સ્ત્રિયોની રીત પાણુ
નવીજ એટલે મોટી વિચિત્ર હોયછે ! તે એવી કે, તેનું બીજા ત-
રફ જેવું એટલે પતિ સાનું જેવું, ના કહેવી એટલે રૂકાર આવે
અને મુકરતંભ રહેવું એટલે જાણે પ્રત્યુત્તર દેવો !”

દયિતાવાહુપાશસ્ય કુતોડયમપરો વિધિઃ ॥

જીવયત્યર્પિતઃ કંઠે મારયસપર્વાર્જિતઃ ॥ ૬૭ ॥

ભાવાર્થઃ—“સ્ત્રિયોનો બાહુ પાશ કેવા વિપરીત પ્રકારનો છે !
તે કંઠે પડ્યો હોય તો જીવ આવવા પ્રમાણે (આનંદ થાયછે), અને
તે નિકલ્યો એટલે મરણ આવ્યા (પ્રમાણે દુઃખ થાયછે).”

ઔત્સુક્યાત્પરિમિલતાં ત્રપયા સંકોચમંચતાં ચ મુહુઃ ॥

નવસંગમયોર્યૂનોર્નયનાનામુત્સવો જયતિ ॥ ૬૮ ॥

ભાવાર્થઃ—“ઉત્સુકતાથી એક ડોકાણે મળનારા અને લગ્નજ-
થી પાછા સંકોચ પામનારા એવા જે નૂતન વિવાહિત સ્ત્રીપુરુષોનાં
નેત્ર તેનો વિલાસ એ અત્યંત શોભા પામેછે !”

અન્યોન્યસ્ય નિરીક્ષણાદપગતા નેત્રાન્મુખે હ્રીઃ સ્થિતા ।

સંલાપાદ્વદનં વિહાય કુચયોઃ સામામુપેત્ય સ્થિતા ॥

ગાઢાલિંગનતસ્તતઃ કુચતટીં સંત્યજ્ય નીર્વાંગતા ।.

મર્તુસ્તત્ર કરે ગતે કિમભવત્સા તન્ન જાનીમહે ॥ ૬૯ ॥

ભાવાર્થ:—નવ વધૂની લજ્જા ક્ષીણતાનું કોઈ માર્મિક કવિ વર્ણન કરે છે:—“ પરસ્પર દૃષ્ટા દૃષ્ટ થયેથી લજ્જા એ નેત્રમાંથી નિકળી મુખ કમળમાં જઈ વસી, પછી સંભાષણ પ્રસંગે મુખ કમળમાંથી નિકળી કુચ સીમામાં જઈ અટકી, ત્યારપછી ગાઢાલિંગન પ્રસંગે કુચસીમામાંથી નિકળી નીવિપ્રદેશમાં જઈ પોંહોત્તી; પણ જ્યારે ભર્તારને હાથે નીવિપ્રદેશનો મોક્ષ થયો ત્યારે તો કંઈ જતી રહી તે માલમ પડતું નથી !”

અકસ્માદાગારે રહસિ મિલિતાપિ પ્રિયતમા ।

સમાશ્લિષ્ટા નાગંતુકપિશુનમીતેન મનસા ॥

અથૈષા મામજ્ઞં નિપુણમથ સાવજ્ઞમથવા ।

ન જાને કિં મેને પ્રતિપલમતસ્તામ્યતિ મનઃ ॥ ૬૦ ॥

ભાવાર્થ:—કોઈ કવિ રવાનુભૂત એક ચમત્કારિક વૃત્તાંતનું વર્ણન કરે છે:—“મારી પ્રિયાનો અને મારો અકસ્માત એકાંતે મેળાપ થયો તોપણ મેં તેને આલિંગન કર્યું નહીં; કમકે રખેને એટલામાં કોઈ આવે તો તે સર્વને જાણ થશે, એવો મને ધાક લાગ્યો ! પણ હવે મારા મનને એક સરખો ચરચરાટ થવા માંડ્યો છે કે, એ મારી કૃતીપરથી તે મને અસાન સમજી, નિપુણ સમજી કે તેની મેં અવસા કરી એવું તેને લાગ્યું, કાણુ જાણું !”

શ્રોણી ચારુરથં પયોધરહયં ભૂકાર્મુકં દ્વક્ષરં ।

પીનોરુદ્વિપમંગસંગકવચં તામ્રાધરોષ્ઠધ્વજમ્ ॥

કાંચીન્નપુરશંખદુન્દુભિરવં શંકારનાદાઽઽકુલં ।

કામિન્યા નલદંતશસ્ત્રવિપુલં પ્રાપ્નોતિ યુદ્ધં પુમાન્ ૬૧

ભાવાર્થ:—રતિસુખ એટલે સ્ત્રિયો સાથે યુદ્ધ કરવું. આ યુદ્ધમાં સ્ત્રિયોનો સરંજામ આ પ્રમાણે હોયછે:—“ધગડા ઉત્તમ રથ, રતન એ ઘોડા, ભૂકુટી એ ધનુષ્ય, નેત્ર એ ખાણ, પુષ્ટ જંગો એ હાથી, અંગસ્પર્શ એ કવચ, અધરોજ એ રાત્રી ધ્વજ, કમર પટો અને પગનાં ઝાંઝરના ધુગરાના થતા રાજ્ય એ શંખ અને દુન્દુભીનો નાદ અને નખ ને દાંત એ શસ્ત્રો છે ! આ યુદ્ધ મનુષ્યને પ્રાપ્ત થાયછે!”

શાંતે મન્મથસંગરે રણભૂતાં સત્કારમાતન્વતી ।

વાસોડદાજ્ઞઘનસ્ય પીનકુચયોર્હારં શ્રુતેઃ કુંડલં ॥

વિંબોષ્ટસ્ય ચ વીટિકાં સ્થિતમુખી પાણ્યોરણત્કંકણે ।

પશ્ચાલ્લંબિનિ કેશપાશનિચયે યુક્તો હિ બંધક્રમઃ ॥૬૨ ॥

ભાવાર્થ:—“રતિસંગ આટોખ્યા પછી રણાંગણે જેમણે સારી ચાકરી બજાવી તેમનો સત્કાર કરવા સાહે સ્ત્રિએ જ્વંધોને વસ્ત્રદાન કર્યું, પીન કુચ (કઠણ સંતન)ને હાર અને કર્ણોને કુંડળો અર્પણ કર્યાં; પિંખોજ પરતો મર્જી સુપ્રસન્ન થઈ તેથી તેને ખીડું આપ્યું અને હસ્તોને રણત્કાર કરનારાં કંકણો બહાલ કર્યાં; પણ યુદ્ધમાં પાછળને પાછળ રહેલો જે કશપાશ તેનું માત્ર રાજ્યદ્રોહ કરવાના સખમથી બંધન કર્યું !” આ અસંબંધાતિશયોક્તિનો દાખલો છે.

શૂભંગે રચિતેડપિ દ્વષ્ટિરધિકં સોત્કંઠમુદ્ગીક્ષતે ।

રુદ્રાયામપિ વાચિ સસ્મિતમિદં દગ્ધાનનં જાયતે ॥

કાર્કશ્યં ગમિતેડપિ ચેતસિ તનૂ રોમાંચમાલંબતે ।

દૃષ્ટેર્નિર્વહણં ભવિષ્યતિ કથં માનસ્ય તસ્મિન્ જનૌ ॥૬૩ ॥

ભાવાર્થ:—કાંઈ માનિની પોતાની સખીને કહેછે:—“હે સખી!

એ પ્રિયજન દષ્ટિસામું આવેછે ત્યારે મારી તરફથી હું ધણુએ માન ધારણ કરુંછું પણ તે કેમ પાર પડે ? જોને, હું મારી તરફથી ધણીએ જોર જીલમે કપાળની આંટીઓ ચઢાવુંછું, તોપણ મારી દષ્ટિ તેના મુખ કેમળ ઉપર પડી મારું દૃઢયગત ઔત્સુક્ય પ્રગટ કરે છે; હું મુકસ્તંભ જો એમું તોપણ અંતર્ગત હર્ષ આ રડ્યા મોંહ ઉપર રિમ-તરૂંપે આવિર્ભૂત થાયછે; અને મન ગમે તેટલું કઠણુ રાખું તોપણ અંગે ઉપડતો કાંટો શેનાથી ઢાંક્યો રહે ? ત્યારે ઉપરના બાહ્ય-ચિન્હોથી માનનું કૃત્રિમત્વ ખુલ્લું થાયછે !”

સાલહાદં વચનં પ્રયચ્છસિ ન મે નો વાંછિતં યચ્છસિ ।

પ્રાયઃ પ્રોચ્છસિપિ દ્રુતં હુતવહજ્વાલાસમં રાત્રિષુ ॥

કંઠાશ્લેષપરિગ્રહે શિથિલતા યન્નાદરાચુંબસે ।

તત્તે ધૂર્ત્તહૃદિ સ્થિતા પ્રિયતમા કાચિન્મમેવાપરા॥૬૪॥

ભાવાર્થ:—કાંઈ માનિની રીસમાં પોતાના વલ્લભને કહેછે:—
“તમે મારી સાથે આલ્હાદ્યુક્ત ભાષણુ કરતા નથી, મને કંઈ ઈષ્ટ પુછતાં નથી, રાત્રે તમારા નિરંતર ઉગળુ નિધાસ આલ્યા કરેછે, કંઠાલિંગન પ્રસંગે શિથિલતા દૃષ્ટી પડેછે અને અધરપાન વિષે પણ તમારી આસક્તતા દેખાતી નથી; ત્યારે હું ધૂર્ત ? આ સર્વ ચિન્હોપરથી હું એવું સમજું છું કે, મારા શિવાય બીજી કાંઈ પણ પ્રિયતમા તમારા દૃઢ વિષે વાસ કરતી હોય એવું મને લાગેછો !”

		૩. આ.
	૧ પાલામુપુર.	૦ ૪
	૧ મશંકર પારડી. ...	૦ ૪
	૩૨ ગોવિંદરામ વીરમગામ.	૦ ૪
	૧ લાલ લાલભાઈ સ જ. જંબુસર...	૦ ૪
	૧ મતરામ ધીરજરામ ઇજનેર ખેડા...	૦ ૪
	૧ યુગભાઈ સુરજરામ પો. ઈ. , , ...	૦ ૪
૧	,, , ઠાકોરદાસ કોકાભાઈ ડૉક્ટર વઢવાણ.	૦ ૪
૧	,, , રણછોડ ગોવિંદરામ કલાર્ક ખેડા....	૦ ૪
૧	,, , ઝવેરભાઈ હે. કલાર્ક ખેડા....	૦ ૪
૧	રા. રા. મુકુંદરાય . મણીરાય ક સ. જ. અમદાવાદ	૦ ૪
૧	,, , ઓચ્છવરામ મીઠારામ પો. એ. ઇડર.	૦ ૪
૧	,, , યુનીલાલ માણિકલાલ સ. જ. ખોરસદ.	૦ ૪
૧	,, , ચંદુલાલ મથુગદાસ. , , ભરૂચ.	૦ ૪
૧	,, , મોતીરામ હીમતરામ મામલતદાર. , ,	૦ ૪
૧	,, , ઉલ્લાસરામ અરજુનરામ. , , જંબુસર	૦ ૪
૧	,, , નરસીલાલ રેવાદાસ , , દસકોઈ	૦ ૪
૧	,, , નભુલાલ નાનાલાલ. , , ચીકલી	૦ ૪
૧	,, , માણિકલાલ લલ્લુભાઈ વકીલ. વાગરા	૦ ૪
૧	,, , દોસાભાઈ કાળીદાસ. , , ખેડા	૦ ૪
૧	,, , નરભેરામ રૂઘનાથ , , અમદાવાદ	૦ ૪
૧	,, , યુનીલાલ લલ્લુભાઈ , , સુરત...	૦ ૪
૧	,, , ધીરજલાલ ભગુભાઈ. , , વલસાડ	૦ ૪
૧	,, , નગીનદાસ દામોદર. , , ધંધુકા	૦ ૪
૧	,, , અમનલાલ કપુરચંદ. , , અમદાવાદ	૦ ૪
૧	,, , જીવનદાસ આનંદજી. , , ઘોઘા	૦ ૪
૧	,, , ઘેલાભાઈ ભાઈશંકર. , , ખોરસદ	૦ ૪
૧	,, , દલસુખરામ મેમશંકર. , , નડીઆદ	૦ ૪
૧	શ્રી. સાહેબ. પાલ જનજી સુરત. ...	૦ ૪

જાહેર

સર્વ સદ્ગૃહસ્થોને વિનયપૂર્વક સુ

કે “સુમાધિત સંગ્રહ” ભાગ ૧ લો તથા

યતા ભાગોમાં નીતિ માર્ગના શ્લોક તથા

રસ વીગેરે ઉત્પન્ન કરનારા અમૃત્ય અનં પ્રસંગોપાત

અનેક વિષયઉપર દૃષ્ટાંત આપવામાં ઉત્તમ એવા શ્લોકો-

કનો ખજનો છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્યોછે. તેને સર્વ વિદ્વાજનો

પોતાનો ઉદાર આશ્રય આપશે એવી પૂર્ણ આશાછે.

આ ચોપડીઓ નીચે જણાવેલા ઠેકાણે રોકડ પૈસે

વેચાતી મળશે.

૨.

આ.

સુમાધિત સંગ્રહ ભાગ ૧ લો ૦

૪

„ „ ભાગ ૨ જો ૦

૮ થોડા દિવસમાં

છપાઈ તૈયાર થશે.

સૈંદર્યવલ્લી ભાગ ૧ લો ૦

૨

મુંખઈમાં—કાલખા દેવીના રસ્તા ઉપર ઈશ્વરદાસ લા-

યશ્વેરીમાંથી મળશે.

થાણામાં અમારી પોતાની પાસેથી મળશે.

દેશાવરથી મંગાવનાર ગૃહસ્થોએ ટપાલ ખર્ચનો અ-

રધો આનો વધારે મોકલવો.

પંડિત્યાં. પુરુષોત્તમ મયારામ.

પ્ર. કર્તા.

